

Deep Talk – hiekkakertomukset avaavat tilan yhteiselle kielelle

Tuula Valkonen ja Juli-Anna Aerila

Moniaistinen kokemus myötätunnosta ja kuulluksi tulemisesta

Deep Talk -menetelmän keskiössä ovat vanhat kertomukset ja niiden visuaalinen, toistoille perustuva esittäminen sekä kertomusten pohjalta keskusteleminen oman elämän ja sisäisen puheen näkökulmasta (Valkonen 2014). Menetelmässä on selkeät vaiheet eli sisäiset tilat. Siksi menetelmää onkin helppo toteuttaa, kun sen on kerran oppinut. Menetelmä sopii hyvin varhaiskasvatukseen, sillä kertomukset ovat lapsille tuttu tapa käsitellä asioita. Vaiheittaisuus tuo lasten oppimiseen ennustettavuutta ja antaa osallisuuden mahdollisuuden kaikille kertomushetken osallistujille.

Deep Talk -hetkien aikana aikana lapset keskittyvät ja rauhoittuvat kuuntelemaan sekä toisiaan että itseään. Tuokion aikana kuullut kertomukset herättävät tunteita ja kuvaavat erilaisia sosiaalisia tilanteita. Kertomuksen kuuntelemisen jälkeen käytävissä keskusteluissa voi ilmaista itseään ja käsitellä omaan elämäänsä liittyviä asioita. Tärkeää sosiaalisemotionaalisen oppimisen ja taitojen näkökulmasta on sisäisen puheen tunnistaminen ja sen muuttaminen myötätuntoiseksi ja empaattiseksi myös itseä kohtaan. Sisäinen puhe on huomaamatonta ajatusvirtaa, joka ohjaa toimiamme ja huomiotamme. Se on mukana jokaisessa hetkessä, ja tämän puheen sävyllä on suuri merkitys siihen, miten asioita koemme. (Vaahtio 2011.) Deep Talk -menetelmässä opitaan puhumaan itselle ja muille kannustavasti ja arvostavasti. Tämä tapahtuu Deep Talk -hetkissä syntyvän dialogisuuden, läsnäolon kokemusten ja ohjaajan mallintamisen kautta (Valkonen 2014).

Deep Talk -tuokiossa tarvitaan vanhoja kertomuksia, puisia hahmoja, säkissä säilytettävää hiekkaa ja kertomukseen sopivia esineitä. Tuokion aikana osallistujat istuivat piirissä niin, että hiekkasäkki on piirin keskellä. Lapset kuulevat kertomuksen, jota ohjaaja elävöittää sekä visuaalisesti että auditiivisesti. Menetelmässä käytettäviä kertomuksia kutsutaan hiekkakertomuksiksi. Kertomuksen jälkeen osallistujat kuvaavat kerronnan aikana heränneitä ajatuksiaan eli sisäistä puhetta kertomalla, sijoittamalla hahmoja hiekkään sekä keskustelemalla. Tärkeää on rauhallisuus, rituaalisuus, kaikkien osallisuus ja yhteinen oppiminen. Parhaimmillaan menetelmä synnyttää osallistujissa voimaantumisen tunteita. Kun ihminen kokee kertomuksen kautta kuuluvansa yhteisöön ja olevansa merkityksellinen,

tasavertaisen arvokas ja hyväksytyt omana itsenään kaikkien ihmisten joukossa, hän saa voimakkaan kokemuksen, joka vahvistaa itsetuntoa ja edistää itsetuntemusta ja sosiaalisemotionaalisen kompetenssin intrapersoonallista aluetta (ks. tässä kirjassa Neitola & Koivula). Näin menetelmä vahvistaa kokemusta oman elämän hallinnasta ja avaa kanavan tunteista ja sosiaalisista tilanteista keskustelemiselle.

Varhaiskasvatuksessa Deep Talk -menetelmän käyttäminen onnistuu ainakin aluksi parhaiten pienryhmässä. Yksi kertomushetki kestää noin 15 minuuttia, mikä mahdollistaa usean pienryhmän kertomushetket saman päivän aikana. Menetelmässä on selkeät vaiheet, ja heti alusta lähtien kannattaa suunnitella tuokiota niin, että ne muistuttavat toisiaan. Tämä auttaa lapsia keskittymään toimintaan ja keskustelemaan kertomuksen ja toiminnan herättämistä ajatuksista. Deep Talk -tuokion jälkeen kertomushetken teemaa tai keskusteluissa heränneitä ajatuksia voidaan työstää eteenpäin tai tallentaa esimerkiksi askartelemalla tai saduttamalla. Samaa kertomusta voi käyttää useamman kerran, sillä jokainen kerta on erilainen. Samalla lapset oppivat nauttimaan menetelmän eri vaiheista.

Menetelmä sopii kaikenikäisille. Rinnalla-hankkeessa sitä on käytetty kaikissa hankepäiväkotien ryhmissä. Lisäksi menetelmä soveltuu henkilöstön keskinäisiin keskusteluihin ja työnohjaukseen. Menetelmän soveltamisen voikin aloittaa henkilöstön kesken ja siirtyä sitten käyttämään sitä kunkin omissa ryhmissä.

Deep Talk -menetelmän taustaa

Deep Talk -menetelmässä on tietyt vaiheet ja toistuvat elementit, mutta siitä huolimatta se antaa käyttäjälle paljon sovellusmahdollisuuksia. Kerrontahetki alkaa aina osallistujien rauhoittumisella piiriin ja hiekkasäkin avaamisella. Hiekkasäkin avaamista seuraa kertomus, jota kertoja elävöittää luomalla hiekkään kuvioita. Hiekka on kuin autiomaa, jossa kaikki on mahdollista. Lapsille hiekka on osoittautunut tutuksi ja puhuttelevaksi elementiksi. Ohjaajan käsien liike hiekkalla rauhoittaa lapsia ja auttaa heitä suuntaamaan tarkkaavaisuuttaan käsillä olevaan hetkeen.

Menetelmä on Tuula Valkosen kehittämä. Se on saanut vaikutteita uskontokasvatukseen tarkoitettusta Suuri leikki -menetelmästä. Suuri leikki - eli Godly Play -menetelmässä kristinuskon pyhiä kertomuksia ja liturgisia toimituksia lähestytään leikin ja yhteisen ihmettelyn kautta. Teoreettisena lähtökohdana menetelmissä on Montessori-pedagogiikka. (Berryman 2004.) Deep Talk -menetelmän lähtökohdat eivät ole Godly Play -menetelmän tapaan uskonnossa, vaan se soveltuu kaikenlaisten eettisten kysymysten pohdintaan osallistujien uskonnosta riippumatta. Yhteistä menetelmille ovat Montessori-pedagogiikan piirteet, metaforien kautta keskusteleminen, oman sisäisen puheen löytäminen, sanaton viestintä ja leikillisuus. Montessori-pedagogiikassa lapsi nähdään aktiivisena ja tiedonjanoisena oppijana, joka kaikessa toiminnassaan etsii sisäistä itseään ja tulee tietoiseksi itsestään toiminnan kautta. Lapsen ohjaamisessa tärkeää ovat moniaistisuus ja käytännön toimet, joiden kautta opitaan ymmärtämään elämää ja kehitytään. (Hayes & Höynälänmaa 1985; Höynälänmaa 2011.)

Deep Talk -menetelmän tavoitteena on oman sisäisen puheen löytäminen ja kehittäminen myötätuntoiseen ja itseä sekä muita arvostavaan suuntaan. Sisäinen puhe on subjektiivista ajatustenvirtaa, jonka vain henkilö itse kuulee. Oman sisäisen puheen tarkastelu ja sen merkityksen ymmärtäminen on tärkeää, sillä se voi vaikuttaa toimintaamme kielteisesti tai myönteisesti. (Vaahtio 2011.) Sisäinen puhe eli se, miten ajatuksissamme puhumme itsellemme tai muista, vaikuttaa myös vuorovaikutukseen, sillä ihmisten välinen viestintä rakentuu sisäisen puheen perustalle. Vuorovaikutuksessa toisten osapuolten puhetta havainnoidaan ja käsitteellistetään kuuntelemisen avulla, ja omat ajatukset sanallistetaan puheenvuoroksi sisäisen puheen avulla. Sisäistä puhetta ei siis voi irrottaa vuorovaikutuksesta, joskin toiselle osapuolelle viestiminen edellyttää viestien yksityiskohtaisempaa muotoilua sekä toisen asemaan asettumista. (Johnson 1984.)

Sisäinen puhe on aina hiljaista tai piiloista, eikä se ole muiden havaittavissa. Sisäinen puhe on usein kielellisesti pelkistettyä, mutta sen merkitykset voivat olla hyvinkin kompleksisia, sillä sen tavoitteena on merkityksellistää eli tulkita omia ajatuksia tietyssä tilanteessa. Sisäinen puhe on sitä runsaampaa, mitä vieraampien ihmisten ja tilanteiden kanssa osallistuja on tekemisissä. Turvallisessa, tutussa ympäristössä, jossa osallistujilla on paljon yhteisiä merkityksiä, sisäisen puheen tarve vähenee. (Johnson 1984.) Deep Talk -tuokioissa luodaan läsnäolon, kuuntelemisen ja käsitteellisten tilojen kautta ryhmän yhteinen kieli, jolloin sisäisen puheen tarve vähenee ja muuttuu myönteisemmäksi (Valkonen 2014).

Deep Talk -menetelmän vaiheita kuvataan käsitteellisinä tiloina. Käsitteellisen tilan käsite (Make a meaning -tila) on peräisin Joseph Artigalilta (1991). Hänen mukaansa muovaamme kieltä käyttäessämme kielen elementtejä koko ajan ja annamme niille uusia merkityksiä. Jotta kielenkäyttäjä oppisi ilmaisemaan itseään, hänelle on tarjottava riittävästi aikaa ja mahdollisuuksia omaksua uusia käsitteitä. Käsitteellinen tila tarkoittaaakin sekä konkreettista tilaa ja toimintaa että henkistä tilaa, jossa osallistujat ovat valmiita olemaan läsnä ja rakentamaan suhdetta sekä itseensä että ympäröivään maailmaan.

Artigal (1993) testasi ajatuksiaan käsitteellisistä tiloista Espanjassa. Käsitteellisten tilojen avulla Artigal sai katulapset oppimaan hyvää kataloniaa ja espanjaa luomalla luokkatilaan tarkkaan rajatut ”käsitteelliset” tilat: pieni lattiapiiri, jossa kuultiin uutta, lapselle vierasta kieltä, ja sen sisällä oleva vielä pienempi piiri, jossa opittiin tuottamaan eli puhumaan vierasta kieltä. Käsitteelliset tilat olivat lapselle mieluisia ja vaatimuksista vapaita. Näin motivaatio tilojen käyttöön on suuri, ja ne konkretisoivat lapsille oppimisen tavoitteita. Deep Talk -menetelmässä Artigalin ajatuksia yhteisen kielen oppimisesta sovelletaan oman sisäisen puheen ja ryhmän yhteisen kielen opiskeluun.

Käsitteelliset tilat eivät Deep Talk -menetelmässä ole konkreettisia lattiapiirejä, vaan ennemminkin vaiheita ja siirtymiä. Yhteistä tiloille on kuitenkin vapaus kaikista vaatimuksista, kielen oppimisen konkretisoituminen ja turvallinen, hyväksyvä ilmapiiri. Parhaimmillaan menetelmässä saavutetaan fyysinen tila, jossa jokaisen kyky käsitellä yhteisön tai oman elämän asioita on optimaalinen ja osallistujat saavat yhteyden omaan sisäiseen maailmaansa ja kokevat voimaantumista. (Valkonen 2014.) Tämä ei välttämättä toteudu ensimmäisessä Deep Talk -tuokiossa, vaan vaatii useita tuokioita ja ohjaajan ja lasten sitoutumista toimintaan.

Deep Talk -menetelmän käsitteelliset tilat eli vaiheet

Deep Talk -menetelmän käsitteelliset tilat eli vaiheet ovat eteistyöskentely, kerronta, leikki ja juhla. Kun toiminnassa siirrytään tilasta toiseen, osallistujat nousevat ylös, kävelevät hetken piirissä ja istuvat alas uudelle paikalle. Paikkojen vaihto ja käveleminen auttavat keskittymään, muutamaaan tunnetilaa, helpottavat tunteiden ilmaisemista ja käsittelyä sekä lisäävät yhteisöllisyyttä ja osallistavat toimintaan. Deep Talk -tuokiassa on paljon rituaalinomaisuutta ja toistuvuutta: jokaisen tuokion aluksi avataan hiekkasäkki, ohjaaja esittää tuokion alussa saman kysymyksen ja aloittaa toimintoja samoilla sanoilla. Ne edistävät sisäisen kielen käynnistymistä yhdessä käsitteellisten tilojen kanssa. Nyt minä mietin -, Onko tämä riittävän hyvä? - ja Oletko valmis? -sanonnat jäävät nopeasti osallistujien mieliin ja alkavat käynnistää sisäisiä prosesseja. Vaikka Deep Talk -menetelmä on joustava esimerkiksi sen suhteen, millä sanonnalla tuokion voi aloittaa, kannattaa ohjaajan käyttää aina samoja tapoja, jotta rituaalinomaisuus ja toisto saavutetaan.

Eteistyöskentely on ensimmäinen käsitteellinen tila. Eteistyöskentely motivoi osallistumaan ja kuuntelemaan. Eteistyöskentelyn vaiheessa astutaan kuvaannolliseen eteiseen, josta alkaa yhteinen työskentely. Eteistyöskentelyn aikana osallistujat rauhoittuvat ja keskittyvät yhteiseen toimintaan. Osallistujat ovat valmiita kuulemaan kertomuksen ja löytämään oman sisäisen puheensa. Eteistyöskentely kannattaa toteuttaa aina samalla tavalla: työskentely voi alkaa jonoon järjestäytymisellä, hiljentymisellä ja Deep Talk -tuokiotilaan kävelemisellä tai istuutamalla piiriin ja keskustelemalla lyhyesti mielessä olevista asioista. Eteistyöskentelystä siirrytään kerronnan tilaan, kun ohjaaja ottaa hiekkasäkin esille ja kysyy osallistujilta: ”Oletteko valmiit kuulemaan kertomuksen?”

Kerronta on toinen käsitteellinen tila. Kerronnan tilassa kuullaan kertomus ja saadaan yhteys omaan sisäiseen puheeseen. Deep Talk -menetelmän kertomukset ovat nimettömiä, eikä ohjaaja kerro valitsemaansa kertomusta etukäteen osallistujille. Suuri osa Deep Talk -menetelmän kertomuksista on vanhoja ja tunnettuja lähes kaikissa kulttuureissa. Kuulija voi kertomuksen edetessä todeta jo tuntevansa kertomuksen. Toisto ei ole pahasta, koska kuulijalle avautuu joka kerta jokin uusi puoli kertomuksen sisällöstä. Deep Talk -menetelmässä kertomisen hetki on visuaalinen, verbaalinen, kinesteettinen ja auditiiivinen kokemus. Kertomus itsessään on usein vähäeleinen ja niukka, mutta sen sanomaa tuetaan esinein, elein ja hiekkapiirroksin. Kertomisen aikana kertoja ei katso kuulijoihinsa. Tämän tavoitteena on auttaa kuulijoita keskittymään omaan sisäiseen kieleensä.

Kerronnan vaiheeseen kuuluu ihmettely. Kertomuksen jälkeen ohjaaja ohjaa kuuntelijoita ihmettelyyn tarkkaan määriteltyjen kysymysten ohjaamana: mikä oli kertomuksessa parasta, minkä jättäisi pois ja missä kohtaa kertomusta itse haluaisi olla. Ihmettely muuttaa ihmisen oman sisäisen pohdinnan ajatuksiksi ja sanoiksi, jotka vahvistavat edelleen oman sisäisen polun seuraamista ja yhteisöllisyyden kokemusta. Ihmettelyn vaiheessa on tärkeää korostaa, että jokainen pohdinta on oikeutettu ja että kaikkia kuunnellaan. On mahdollista, ettei ihmettelyn vaiheessa kenelläkään ole vastauksia tai ajatuksia jaettavaksi, mutta sekään ei

haittaa. Oma sisäinen prosessi saattaa silti käynnistyä. Joskus voi olla niinkin, ettei vain löydä sanoja kuvaamaan omia ajatuksia tai tunteita.

Leikki on kolmas käsitteellinen tila. Tässä vaiheessa osallistujat tekevät näkyväksi ja työstävät itselleen tai yhteisölleen ajankohtaisia teemoja. Leikissä kaikki on luvallista. Omia ajatuksia tehdään näkyväksi ja niiden ilmaisua tuetaan Deep Talk -välineillä: luodaan hiekalle yhteinen maisema ja sijoitetaan sinne Deep Talk -hahmoja. Ohjaaja antaa leikkivaiheeseen aiheen ja siirtää leikin tähän päivään. Hiekkaan voidaan luoda maisema siitä, mikä on ryhmän tunnelma tai mitkä ovat ryhmän jäsenten yksilölliset tunnelmat. Leikin tilassa jokainen osallistuja saa ehdottaa hiekan maisemaan haluamiaan yksityiskohtia: palmuja, jokia, vuoria, aurinkoja, pilviä tai aitoja. Varhaiskasvatuksessa ehdotukset voivat olla aikuisten maisemakäsitysten ulkopuolelta, mutta ne voidaan silti piirtää hiekkaan. Eräässä varhaiskasvatuksen ryhmässä maisemaan haluttiin ehdottomasti dinosauruksen hahmo ja sinne se laitettiin. Leikin vaiheessa piirtäjä on tuokion ohjaaja, joka kysyy ohjeita muilta ryhmän jäseniltä.

Kun maisema on valmis, aloitetaan varsinainen arvoleikki. Ohjaaja voi ehdottaa aiheeksi jotakin tiettyä teemaa, esimerkiksi kaveritaitoja. Sosiaalisemotionaalisesta näkökulmasta arvoleikin aiheeksi voi valita jonkin tietyn tunteen kysymällä avoimen kysymyksen: Kuka välittää sinusta? Kenestä sinä välität? Ohjaaja asettaa kysymyksille metaforahahmon (jokin esine, jolla on metaforinen merkitys kerronnan tilassa kuullussa kertomuksessa), joka sijoitetaan maisemaan. Lopuksi jokainen saa laittaa oman ihmishahmonsensa hiekalle yhteiseen mielenmaisemaan ja kertoa, miksi valitsi paikan; miltä siinä tuntuu. Oikeita tai vääriä vastauksia ei ole.

Aikaisempien vaiheiden ja konkretisoivien välineiden ohjaamana ja vahvistamana ihminen/ryhmä/työyhteisö uskaltaa ottaa esille kipeitäkin asioita, käsitellä niitä hyvin monipuolisesti ja kaikkia kuunnellen. Leikin vaiheessa esille tulleisiin asioihin voidaan myöhemmin vielä palata, voidaan tehdä parannusehdotuksia tai auttaa ryhmää huomaamaan hyviä huomioita, joita Deep Talk -tuokion aikana on tullut esille. Leikin vaihe päättyy ohjaajan toteamukseen ja käsien liikkeellä tehtävään siunausta kuvaavaan asentoon: Tämä on riittävän hyvä.

Juhla on neljäs käsitteellinen tila. Deep Talk -menetelmässä juhlan aiheena on yhteenkuuluvuus ja toiminnan aikainen voimaantumisen: on hienoa kuulua tähän ryhmään ja näyttää siihen liittyvää iloa. Yhdessä ateriointi on koko ihmiskunnan yhteinen asia! Juhlan tuntua korostetaan jakamalla jokin tarjottava kaikkien kesken. Tarjottava voi olla pähkinöitä, rusinoita, hedelmiä tai vaikka keksi. Tarjoilun määrä ei ole tärkeää, vaan tärkeintä on yhteinen jakaminen.

Juhlahetki ei ole Deep Talk -menetelmässä vain palautteenantoa ja iloa yhdessäolosta. Juhlaan kuuluvat erilaiset henkiset harjoitukset, joita annetaan juhlan aikana ryhmän antamien tavoitteiden mukaisesti. Ne ovat yksinkertaisia, perustuvat perinteiseen syvämietiskelyyn ja ovat myös periaatteiltaan aina samanlaisia: ohjaaja voi esimerkiksi pyytää osallistujia nimeämään päivän kolme tähtihetkeä ja jatkamaan tähtihetkien nimeämistä jokaisena päivänä ennen seuraavaa Deep Talk -tuokiota. Tämä auttaa lapsia suuntaamaan huomiota elämän positiivisiin asioihin ja edistää positiivista sisäistä puhetta. Henkiset harjoitukset tehdään

aina kotona ja ne perustuvat vapaaehtoisuuteen. Kotona tehdyistä yksilöllisistä henkisistä harjoituksista voi siirtyä keskustelemaan samoista asioista ryhmän ja yhteisöllisyyden näkökulmasta.

Deep Talk -kertomushetken malli

*Niin kevyttä, että se on painavaa. Niin iloista, että se on syvää.
Niin lähellä, ettei huomaa löytäneensä.*

Tarvikkeet

- Hiekkaa
- Kangas, jonka sisällä hiekkaa säilytetään.
- Puisia tai muita hahmoja (yhtenäisiä ja yksinkertaisia niin, etteivät itsessään synnytä tarinoita).
- Jokaisen hiekkakertomukseen kuuluu lisäksi omia esineitä.

Eteistyöskentely

- Rauhallinen sisääntulo ryhmätilaan.
- Piirin muodostaminen; pyöreä pöytä tai puoliympyrä, jossa kaikki näkevät joko lattialla tai pöydällä kerrotun kertomuksen.
- Aluksi tervehditään ja kuullaan päällimmäiset kuulumiset. Huomioi tuokioon osallistuvat aikuiset ja lapset.
- Aloitetaan kysymyksellä: ”Oletko valmis kuulemaan kertomuksen?”

Kerronta

Kertomuksen kertominen välineillä ja ihmettelykysymykset: Nyt minä mietin...

- ”Mistä pidit tässä kertomuksessa eniten?”
- ”Mistä et pitänyt?”
- ”Missä kohtaa kertomusta itse haluaisit olla?”

Näihin kysymyksiin ryhmä voi vastata ääneen tai hiljaa mielessään. Kumpikin tapa on hyvä. Kerää välineet pois, kauniisti. Sulje hiekkasäkki. Noustaan seisomaan ja vaihdetaan paikkaa esimerkiksi piirissä kulkemalla.

Leikki

Levitetään hiekka uudelleen. Kysytään lapsilta kysymyksiä: Nyt minä mietin...

Yhteisökysymyksiä

- *"Minkälainen päivä meillä on tänään?"*
- *"Mitä hyvää tässä aamussa/päivässä?"*
- *"Kerro päivästäsi, mitä haluat laittaa tähän päivään?"*

Kertomukseen ja tuokion teemaan liittyviä kysymyksiä

Kysyessäsi teemaan liittyviä kysymyksiä ota metaforinen esine (katsele ja pidä sitä arvostaen), toista piirissä olevien sanomat asiat ja kerro laittavasi ne timanttiin. Pidä esinettä kädellä ja kosketa sitä, kun sanot asian. Lopuksi laita esine hiekalle. Voit kysyä, mihin kohtaan hiekkaa esine laitetaan.

Itsestä kertovia kysymyksiä

Pyydä jokaista ottamaan itsensä korista ja asettamaan itsensä hiekalle: Tuo itsesi hiekalle.

- *"Mitä haluat kertoa itsestäsi tänään?"*

Leikin tilan lopuksi kysy vielä viimeinen kysymys:

- *"Haluatko muuttaa jotain vai onko näin hyvä?"*

Laita lopuksi kädet avonaisina kämmenpuoli hiekkaa ja välineitä kohti. Ole hetki hiljaa ja totea sitten: "Tässä on kaikki se, mitä on sanottu ääneen ja mitä on ajateltu, mitä ei ole sanottu ääneen, ja näin on hyvä."

Juhla

Ota esille tarjottavat ja tarjoile kohteliaasti kaikille vuorollaan viinirypäle/porkkanan pala/ maissilastu (määrä ei tärkeä vaan yhteinen jakaminen ja huomiointi) ja pyydä, että aloittaisimme yhdessä juhlan. Jutellaan herkusta, Deep Talk -tuokiosta ja tuntemuksista. Voidaan antaa harjoitus ryhmässä tai kotona tehtäväksi tai keskustella edellisessä Deep Talk -tuokiossa annetusta tehtävästä.

Deep Talk -menetelmä Rinnalla-hankkeessa

Rinnalla-hankkeessa Deep Talk -tuokioiden teemojen ja kertomusten valinnan keskiössä ovat lasten sosiaalisemotionaaliset taidot, kuten asettuminen toisen asemaan ja muiden huomioon ottaminen. Suosittelevia tuokioita ovat olleet Arvokas timantti - ja Meritähti-tuokiot. Deep Talk -tuokioissa voi käyttää sekä Deep Talk -menetelmän kehittäjän Tuula Valkosen suosittelemia ja valmiiksi rakentamia kertomuksia ja tuokiokokonaisuuksia että suunnitella omia kokonaisuuksia. Hankkeessa on pohdittu esimerkiksi vanhojen kansansatujen ja Kalevalan kertomusten soveltamista menetelmään. Irlannissa menetelmän käyttäjät kirjoittavat myös omia kertomuksia. Sopivien kertomusten löytäminen voi olla tottumattomalle haaste, sillä kertomus ei saa olla liian tuttu tai valmiiksi tulkittu, ja siinä pitää olla metaforinen taso, joka antaa osallistujille mahdollisuuden tulkita kertomuksen merkitystä omaa kokemusmaailmaansa kuunnellen. Aluksi on hyvä käyttää Tuula Valkosen kehittämiä valmiita kokonaisuuksia.

Rinnalla-hankkeessa on havaittu, että suuri osa Deep Talk -menetelmän elementeistä on sovellettavissa suoraan varhaiskasvatukseen. Näyttää siltä, että menetelmä on mielekäs myös taaperokäisille ja monikielisille lapsille. Joissakin ryhmissä paikan vaihdot eri vaiheiden eli tilojen välillä on korvattu ohjaajan paikan vaihdoksella, sillä joillekin lapsille ylösnouseminen ja liikkuminen ohjaa pois keskittymisen tilasta. Deep Talk -menetelmässä tärkeää on kaikkien osallistujien kuulluksi tuleminen. Hankkeen tavoitteiden näkökulmasta parasta menetelmässä on rauhoittuminen yhteiseen hetkeen, dialogisuus ja muiden kuunteleminen sekä jokaisen mahdollisuus osallistua ja kokea kuuluvuutta yhteisöön. Kaikki osallistujat saavat halutessaan äänensä kuuluville, toiset hiljaisemmin, toiset kuuluvammin.

Lähde Deep Talk -menetelmän mukana matkalle kolmanteuteen

Nyky-yhteiskunnassa puhutaan paljon toiseudesta. Käsitteellä viitataan itsen ja muiden välillä oleviin eroihin ja siihen, miten muut nähdään erilaisina ja toisenlaisina. Toiseus tarkoittaa sitä, ettei toista ihmistä voi ymmärtää asettamalla itsensä toisen asemaan, vaan olisi ymmärrettävä toinen omana itsenään. Deep Talk -menetelmässä toiseuden hyväksymisen rinnalla puhutaan kolmanteudesta. Kolmanteudella tarkoitetaan kahden ihmisen kohtaamisessa syntyvää yhteyttä. Silloin ei niinkään pyritä ymmärtämään toista asettamalla toisen asemaan, vaan arvotetaan erilaisissa kohtaamisissa syntyvää lisäarvoa, ilmapiiiriä ja kokemusta, jota ilman kohtaamista ei olisi syntynyt. Mitä useampia kohtaamisia ryhmässä on, sitä useampia kolmanteuksia voi syntyä. (Saarinen 2008.)

Kolmanteus syntyy yhdessä olemisen halusta ja toisten kunnioittamisesta, ja se on kuin vieraanvaraisuus, avun tarjoaminen tai lahja, jossa kumpikaan osapuoli ei menetä mitään eikä osien summa ole vakio, vaan jotakin paljon enemmän (Saarinen 2008; ks. myös sosiaalisemotionaalisen kompetenssin ihmissuhteiden osa-alueesta tässä kirjassa Neitola & Koivula). Deep Talk -menetelmä auttaa meitä huomaamaan ja juhlistamaan syntyviä kolmanteuksia: yhdessäolo on lahja ja yhdessä olemme enemmän.

Deep Talk -tuokiomalli 1: Meritähtiä

Materiaalit: hiekkasäkki, ”meritähtiä” (vähintään kolme kappaletta) ja puuhahmoja (vähintään yksi jokaiselle lapselle), pientä tarjottavaa kaikille.

Hiekkakertomus: Meritähtiä

Siellä kulki myös tämä ihminen pitkin merenrantaa, jossa myrsky oli heittänyt paljon, paljon meritähtiä kuivalle maalle. Aina välillä ihminen pysähtyi ja heitti veteen yhden meritähden. Hänen takanaan kulki toinen ihminen, joka sanoi: ”Tuosta ei ole mitään hyötyä, et voi pelastaa kaikkia meritähtiä.” Silloin edellä kulkenut ihminen kumartui taas, heitti meritähden takaisin mereen ja sanoi: ”Tälle meritähdelle siitä on hyötyä ja väliä.”

Meritähtiä-tuokion kulku

OHJAAJALLE	TOIMINTA
<p>Eteistyöskentelytila</p> <p>Lapset odottavat ryhmätilaan tulemistä tai tulevat tilaan ja asettuvat rauhassa paikoilleen. Kysele kuulumisia, tervehdi ja katso jokaista vuorollaan silmiin. Kun tilanne on rauhallinen, kysy:</p>	<p>Nyt minä mietin -sanontaa voit käyttää kaikissa siirtymissä ja lausetta aloittaessasi omien tuntemustesi mukaan.</p> <p>Oletko valmis kuulemaan kertomuksen?</p>
<p>Kerronnan tila</p> <p>Nyt minä mietin -sanontaa voit käyttää kaikissa siirtymissä ja lausetta aloittaessasi omien tuntemustesi mukaan.</p> <p>Hengitä syvään, anna kertomuksen rauhan asettua itseesi.</p> <p>Paina katse alas ja esitä valitsemasi aloitusrepliikki.</p> <p>Levitä hiekkaa rauhassa.</p> <p>Tee merenranta hiekalle ja levitä runsaasti meritähtiä rantaviivalle, selkeästi kuivalle maalle, rannalle.</p> <p>Kuljeta hahmoa pitkin merenrantaa.</p> <p>Pysähdy välillä ja heitä yksi meritähti veteen.</p>	<p>Kuuntele hiekan ääntä. TAI Autiomaan voi olla vaarallinen paikka. Tuuli tuulee siellä niin, että hiekka liikkuu ja ihmisen on vaikea löytää tietään.</p> <p>Päivällä on polttavan kuuma ja yöllä jäätävän kylmä. Autiomaassa ei kasva juuri mitään, eikä siellä ole paljonkaan syötävää tai juotavaa.</p> <p>Vain harvat menevät autiomaahan, jollei ole pakko. Joissain paikoissa vesi tulee lähelle maan pintaa, sinne ihmiset, eläimet ja kasvit voivat asettua asumaan.</p>

Aloita kertomus.

Laita toinen hahmo kulkemaan toisen perässä samoissa askelissa.

Siirrä kätesi ensimmäisen hahmon luo ja heitä yksi meritähti veteen.

Nosta katseesi, luo kehon kielellä avoin ja ymmärtäväinen ilmapiiri. Nyt ei ole oikeaa ei väärää! Kysy ihmettelykysymykset tai ainakin yksi kysymys: ”Mistä pidit eniten?”

Kerää esineet pois hiekalta ja ota säkki käteesi.

Nouse seisomaan ja pyydä lapsiakin nousemaan. Kävelkää piirissä rauhallisesti muutama askel ja istukaa alas. TAI Nouse seisomaan ja siirry istumaan toiseen kohtaan piirissä.

Leikin tila

Kysy lapsilta heidän päivästänsä ja levitä hiekkaa ryhmän kuvauksen mukaisesti. Voit esittää tarkentavia kysymyksiä ja varmentaa, että hiekkaan piirretyt muodot ovat lasten ajatusten mukaisia. Kätesi peilaa hiekalle ryhmän antamia ohjeita: huolen kuoppaa, jäätelökioskia, ilon aurinkoa jne.

Siellä kulki tämä ihminen pitkin merenrantaa, jossa myrsky oli heittänyt paljon, paljon meritähtiä kuivalle maalle. Aina välillä ihminen pysähtyi ja heitti veteen yhden meritähden.

Hänen takanaan kulki toinen ihminen, joka sanoi: ”Tuosta ei ole mitään hyötyä, et voi pelastaa kaikkia meritähtiä.”

Silloin edellä kulkenut kumartui taas, heitti meritähden takaisin mereen ja sanoi: ”Tälle meritähdelle siitä on hyötyä ja väliä.”

Ihmettelykysymykset:

Mistä pidit eniten? Minkä haluaisit jättää pois? Missä kohdassa itse olisit tässä kertomuksessa?

Nyt kerään pois tämän ihmisen, joka seurasi ensimmäistä. Tämän ihmisen, joka pelasti aina välillä yhden meritähden. Nämä meritähdet, jotka myrsky oli ajanut rantaan.

Nyt vaihdamme paikkaa.

Yhteisökysymykset

Minkälainen päivä tänään? (ilot, surut, jännityksen aiheet, kiireet)

OHJAAJALLE	TOIMINTA
<p>Pidä kädessäsi yhtä meritähteä (aluksi piilossa), kun aloitat kysymisen.</p> <p>Kysy ensimmäinen kysymys pitämällä ensimmäistä meritähteä kädessäsi. Toisen kysymyksen kohdalla ota toinen meritähti käteesi. Kun vastauksia alkaa tulla, ota tähti näkyville ja laita siihen ne asiat ja henkilöt, joita lapset mainitsevat. Voit toistaa mainitun sanan ja koskettaa meritähteä.</p> <p>Aseta molemmat tähdet ryhmän valitsemaan paikkaan.</p> <p>Katso loppuja meritähtiä ja aseta nekin lasten ohjeiden mukaan hiekalle.</p> <p>Pidä pieni tauko ja siirry sitten keskustelemaan lapsen kanssa nykyhetkeen liittyvistä kysymyksistä. Kierrätä astiaa, jossa on hah-moja. Anna lasten valita itselleen hahmo. Pyri pitämään tilanne hiljaisena. Pyydä sitten lap-sia laittamaan hahmo hiekkamaisemassa paikkaan, joka sopii hänelle.</p> <p>Kun kaikki ovat saaneet hahmonsaa hiekkamaisemaan, aloita keskustelu syntyneen maiseman pohjalta. Anna riittävästi aikaa. Muista, että hiljaisuuskin voi kertoa sisäisestä puheesta. Kaikkea ei tarvitse sanoa ääneen.</p> <p>Kun keskustelu on hiljentynyt, siirrä katseesi lapsista alas hiekkamaisemaan. Ole hetki hiljaa ja lopeta sitten leikin tila laittamalla kätesi maiseman ylle ikään kuin siunaten näkemääsi.</p>	<p>Kertomuskysymykset</p> <p>Kuka välittää sinusta? Kenestä sinä välität?</p> <p>Osa jää käyttämättä. Onkohan näilläkin kuitenkin joku, joka välittää?</p> <p>Laita itsesi tähän päivään Mieti, missä itse haluaisit tässä maisemassa olla. Nyt voit käydä asettamassa hahmosi hiekalle niin kuin haluat.</p> <p>Itseen liittyvät kysymykset</p> <p>Mitä näet tässä? Mitä haluaisit kertoa itsestäsi tänään?</p> <p>Näin on hyvä.</p>

Juhlan tila

Ota esille tarjottavat (yksi viinirypäle/lapsi tms.) ja kerro siirtymisestä juhlan vaiheeseen.

Tarjoile kunnioittavasti jokaiselle ryhmäläiselle pieni syötävä. Aloittakaa yhdessä ja jutelkaa tunnelmista. Keskustelu voi olla vapaamuotoista.

Nyt vietämme pienen juhlan, kun saamme kaikki kuulua ihmiskuntaan. Aloitamme syömisen yhtä aikaa.

Henkinen harjoitus

Anna lapsille pieni pohdintatehtävä juhlan yhteydessä. Tehtävä voi olla eri kerroilla samakin. Tyypillinen tehtävä voi olla jokin mietintätehtävä kotiin tai sitten jokin askartelutehtävä omassa ryhmässä heti hetken jälkeen toteutettavaksi. Tässä yksi esimerkiksi tehtäväksi: Mieti illalla päivän 1–3 kiitollisuusaihetta. Ne voivat olla mitä vaan eikä tarvitse kertoa muille, mutta saa jos haluaa. Kun tätä on tehty 3 viikkoa, voi alkaa kertoa itselleen etukäteen, mistä huomenna kiittää.

Tämä lisää ihmisen elämänhallinnan tunnetta ja positiivisuutta.

Miltä tämä yhteinen hetki tuntui? Mietin, haluaisitko kokeilla kotona pientä kiitollisuuden harjoitusta... Kun menet nukkumaan illalla tai päivälevolla, mieti onko mielessäsi asiaa, josta voisit kiittää.

Tee tätä joka ilta monta viikkoa ja sitten voit kysyä aikuiselta, mitä sitten tehdään.

Deep Talk -tuokiomalli 2: Arvokas timantti

Materiaalit: hiekkasäkki, timantti ja puuhahmoja (vähintään yksi jokaiselle lapselle), pientä tarjottavaa kaikille.

Hiekkakertomus: Arvokas timantti

Autiomaan poikki kulki nainen, jolla ei ollut mitään mukanaan. Hän löysi autiomaasta arvokkaan kiven. Hän otti kiven mukaansa ja jatkoi matkaansa. Häntä vastaan tuli muukalainen, joka näki kiven. Hän pyysi kiveä itselleen. Mitään mukisematta nainen antoi arvokkaan kiven muukalaiselle. Ja molemmat jatkoivat matkaansa. Kuljettuaan muutaman päivän, muukalainen kuitenkin kääntyi ja etsi naisen. Hän antoi arvo-kaan kiven takaisin naiselle ja sanoi: ”Tahdon sinulta jotain vielä arvokkaampaa. Kerro minulle, mistä sait tuon asenteen, että haluat antaa?”

Arvokas timantti -tuokion kulku

OHJAAJALLE	TOIMINTA
<p>Eteistyöskentelytila</p> <p>Lapset odottavat ryhmätilaan tulemista tai tulevat tilaan ja asettuvat rauhassa paikoilleen. Kysele kuulumisia, tervehdi ja katso jokaista vuorollaan silmiin. Kun tilanne on rauhallinen, kysy:</p>	<p>Nyt minä mietin -sanontaa voit käyttää kaikissa siirtymissä ja lausetta aloittaessasi omien tuntemustesi mukaan.</p> <p>Oletko valmis kuulemaan kertomuksen?</p>
<p>Kerronnan tila</p> <p>Hengitä syvään, anna kertomuksen rauhan asettua itseesi. Paina katse alas ja esitä valitsemasi aloitusrepliikki.</p> <p>Anna vasemman kätesi ”kulkea” autiomaan poikki ja löytää arvokas kivi. Ihaile kaikessa rauhassa timanttia.</p> <p>Anna oikean käden kulkea muukalaisena autiomaan poikki toisesta suunnasta ja anna vaeltajien kohdata. Anna kivi vasemmasta kädestä oikeaan ja jatkakaa matkaa omiin suuntiinne.</p> <p>Anna ”muukalaisen” eli oikean käden palata vasemman luo ja vaihda timanttia jälleen.</p> <p>Laita timantti takaisin keskelle autiomaata</p>	<p>Kuuntele hiekan ääntä. TAI Autiomaan voi olla vaarallinen paikka. Tuuli tulee siellä niin, että hiekka liikkuu ja ihmisen on vaikea löytää tietään. Päivällä on polttavan kuuma ja yöllä jäätävän kylmä. Autiomaassa ei kasva juuri mitään eikä siellä ole paljonkaan syötävää tai juotavaa. Vain harvat menevät autiomaahan, jollei ole pakko. Joissain paikoissa vesi tulee lähelle maan pintaa, sinne ihmiset, eläimet ja kasvit voivat asettua asumaan.</p> <p>Autiomaan poikki kulki eräs, jolla ei ollut mitään mukanaan. Hän löysi autiomaasta arvokkaan kiven. Hän otti kiven mukaansa ja jatkoi matkaansa.</p> <p>Häntä vastaan tuli muukalainen, joka näki kiven. Hän pyysi kiveä itselleen. Mitään mukisematta eräs antoi arvokkaan kiven muukalaiselle. Ja molemmat jatkoivat matkaansa.</p> <p>Kuljettuaan muutaman päivän muukalainen kuitenkin kääntyi ja etsi erään taas käsiinsä. Hän antoi arvokkaan kiven takaisin ja sanoi: ”Tahdon sinulta jotain vielä arvokkaampaa. Kerro minulle, mistä sait tuon asenteen, että haluat antaa?”</p>

Nosta katseesi, luo kehon kielellä avoin ja ymmärtäväinen ilmapiiri. Nyt ei ole oikeaa ei väärää! Kysy ihmettelykysymykset tai ainakin yksi kysymys: ”Mistä pidit eniten?”

Kerää esineet pois hiekalta ja ota säkki käteesi.

Nouse seisomaan ja pyydä lapsiakin nousemaan. Kävelkää piirissä rauhallisesti muutama askel ja istukaa alas. TAI Nouse seisomaan ja siirry istumaan toiseen kohtaan piirissä.

Leikin tila

Kysy lapsilta heidän päivästä ja levitä hiekkaa ryhmän kuvauksen mukaisesti. Voit esittää tarkentavia kysymyksiä ja varmentaa, että hiekkaan piirretyt muodot ovat lasten ajatusten mukaisia. Kätesi peilaa hiekalle ryhmän antamia ohjeita: huolen kuoppaa, jäätelökioskia, ilon aurinkoa jne.

Pidä kädessäsi timanttia (aluksi piilossa), kun aloitat kysymisen. Kun vastauksia alkaa tulla, ota timantti näkyville ja laita siihen ne asiat ja henkilöt, joita lapset mainitsevat arvokkaina. Voit toistaa mainitun sanan ja koskettaa timanttia. Aseta lopuksi timantti ryhmän valitsemaan paikkaan hiekalle.

Pidä pieni tauko ja siirry sitten keskustelemaan lapsen kanssa nykyhetkeen liittyvistä kysymyksistä. Kierrätä astiaa, jossa on hahmoja. Anna lasten valita itselleen hahmo. Pyri pitämään tilanne hiljaisena. Pyydä sitten kutakin lasta laittamaan hahmo hiekkamaisemassa paikkaan, joka sopii hänelle.

Ihmettelykysymykset:

Mistä pidit eniten? Minkä haluaisit ottaa pois? Missä kohtaa kertomusta olisit itse tänään?

Nyt kerään pois tämän timantin, jonka eräs löysi autiomaasta. Suljen tämän hiekan ja vaihdamme paikkaa.

Nyt vaihdetaan paikkaa.

Yhteisökysymykset

Minkälainen päivä tähän hiekalle laitetaan tänään (ilot surut, jännitykset, kiireet, toiveet).

Kertomuskysymykset

Mikä sinulle on arvokasta elämässä?
Mihin laittaisit timantin?

Itseen liittyvät kysymykset

Laita itsesi tähän päivään.
Mitä näet tässä, ja mitä haluat kertoa itsestäsi?

OHJAAJALLE	TOIMINTA
<p>Kun kaikki ovat saaneet hahmonsia hiekkamaisemaan, aloita keskustelu syntyneen maiseman pohjalta. Anna riittävästi aikaa. Muista, että hiljaisuuskin voi kertoa sisäisestä puheesta. Kaikkea ei tarvitse sanoa ääneen.</p> <p>Kun keskustelu on hiljentynyt, siirrä katseesi lapsista alas hiekkamaisemaan. Ole hetki hiljaa ja lopeta sitten leikin tila laittamalla kätesi maiseman ylle ikään kuin siunaten näkemääsi.</p>	<p>Näin on hyvä.</p>
<p>Juhlan tila</p> <p>Ota esille tarjottavat (yksi viinirypäle/lapsi tms.) ja kerro siirtymisestä juhlan vaiheeseen.</p> <p>Tarjoile kunnioittavasti jokaiselle ryhmäläiselle pieni syötävä. Aloittakaa yhdessä ja jutelkaa tunnelmista. Keskustelu voi olla vapaamuotoista.</p>	<p>Nyt vietämme pienen juhlan, kun saamme kaikki kuulua ihmiskuntaan. Aloitamme syömisen yhtä aikaa.</p> <p>Miltä tämä yhteinen hetki tuntui?</p>
<p>Henkinen harjoitus</p> <p>Anna lapsille pieni pohdintatehtävä. Tehtävä voi olla eri kerroilla samakin. Tyypillinen tehtävä voi olla jokin mietintätehtävä kotiin tai sitten jokin askartelutehtävä omassa ryhmässä heti hetken jälkeen toteutettavaksi. Tässä yksi tehtäväesimerkki: Mieti illalla päivän 1–3 kiitollisuusaihetta. Ne voivat olla mitä vaan eikä tarvitse kertoa muille, mutta saa jos haluaa.</p> <p>Kun tätä on tehty 3 viikkoa, voi alkaa kertoa itselleen etukäteen, mistä huomenna kiittää.</p> <p>Tämä lisää ihmisen elämänhallinnan tunnetta ja positiivisuutta. Ei ole oikeaa, ei väärää.</p>	<p>Mietin, haluaisitko kokeilla kotona pientä kiitollisuuden harjoitusta...</p> <p>Kun menet nukkumaan illalla tai päivälevolla, mieti onko mielessäsi asiaa, josta voisit kiittää.</p> <p>Tee tätä joka ilta monta viikkoa ja sitten voit kysyä aikuiselta, mitä sitten tehdään.</p>

Lähteet

- Artigal, J. 1991. The Catalan immersion program. Norwood, NJ: Ablex.
- Artigal, J. 1993. Catalan and immersion programs. Teoksessa H. B. Beardsmore (toim.) European models of bilingual education. Clevedon: Multilingual Matters, 30–55.
- Berryman, J. 2004. Suuri leikki. Käsikirja Godly Play -menetelmään. Helsinki: Lasten Keskus.
- Johnson, J. R. 1984. The role of inner speech in human communication. *Communication in Education*, 33 (3), 211–222.
- Hayes, M. & Höynälänmaa, K. 1985. Montessori-pedagogiikka. Helsinki: Otava.
- Höynälänmaa, K. 2011. Kasvua säätelevät luonnonlait – opetussuunnitelman runko. Teoksessa J. Paalasmaa (toim.) Lapsesta käsin. Kasvatuksen ja opetuksen vaihtoehtoja. Jyväskylä: PS-Kustannus, 194–198.
- Saarinen, R. 2008. Ihmisten kohtaamisen teologiaa. *Teologinen Aikakauskirja* 113 (1), 21–34.
- Vaahtio, E.-L. 2011. Enemmän irti elämästä. Sisäinen puhe voimavaraksi. Helsinki: Tammi.
- Valkonen, T. 2014. Deep Talk. Tunnista yhteisön voima. Helsinki: Kirjapaja.

Kuva: Enni Ranne

Kuva: Tiina Sironen